

HOẠT ĐỘNG CỦA KHÔNG KHÍ LẠNH TRONG 6 THÁNG ĐẦU NĂM 1999

KS. Trần Trung Trực

Trung tâm quốc gia dự báo Khí tượng Thủy văn

6 tháng đầu năm 1999 có 15 đợt không khí lạnh (KKL) ảnh hưởng đến lãnh thổ nước ta, trong đó có 8 đợt mạnh. Các đợt gió mùa phân bố tương đối đều, hầu như không có quá trình tăng cường gây ra gió mạnh tiếp, hay rét đậm. Các đợt gió mùa đông bắc đều kèm theo fron, ảnh hưởng đến thời tiết các khu vực, rồi suy yếu để một đợt khác ảnh hưởng, do vậy, tình hình rét ở Bắc Bộ diễn biến không phức tạp, Chỉ có hai đợt rét đậm, tổng số ngày rét đậm ít hơn trung bình nhiều năm (TBNN), đợt rét đậm dài nhất 10 ngày xảy ra vào giữa tháng I. Cũng do không có các quá trình biến tính, tăng cường nên mùa mưa phùn năm nay cũng mát (hầu như không có ngày mưa phùn). Vùng áp thấp phía Tây hoạt động sớm (cuối tháng III đã có nắng nóng), cũng như tác động của dải thấp ở Đông Nam Trung Quốc trong các tháng IV và V-1999 là nguyên nhân khiến cho các đợt gió mùa Đông Bắc vào thời kỳ này không mạnh, gió đông bắc yếu, độ giảm nhiệt độ sau 24 giờ lớn nhưng nhiệt độ thấp nhất không xuống thấp, hoạt động của đông, tố, lốc cũng không mạnh mẽ, đông xảy ra muộn. Hoạt động của gió mùa tây nam cùng với áp thấp nhiệt đới (ATNĐ), bão Thái Bình Dương (TBD) sớm hơn bình thường cũng có thể là tác nhân khiến cho hoạt động của gió mùa đông bắc kết thúc sớm và hoạt động không mạnh vào thời kỳ cuối.

Phân bố và diễn biến các đợt KKL nửa đầu năm 1999 như sau:

- **Đợt 1 gió mùa đông bắc (GMĐB)** trung bình: đêm và sáng sớm ngày 2-I, KKL kèm fron lạnh ảnh hưởng đến các tỉnh phía Đông Bắc Bộ, sau đó ảnh hưởng đến Trung Bộ, và ảnh hưởng yếu đến phía Tây Bắc Bộ. Ở Bắc bộ có mưa vài nơi trước KKL, các tỉnh Trung Bộ có mưa nhiều nơi, có nơi mưa vừa, mưa to. Nhiệt độ trung bình ngày ở Bắc Bộ giảm 2 - 3°C; ở bắc Trung Bộ giảm 3 - 4°C. Gió đông bắc ở Bạch Long Vĩ 12m/s, kéo dài 5obs. Nhiệt độ thấp nhất ở Hà Nội 14,6°C, Lạng Sơn: 5,8°C, Vinh 13,3°C.

- **Đợt 2 (GMĐB)** mạnh: Sáng 10- I, KKL xuống Bắc Bộ rồi ảnh hưởng đến Trung Bộ. Ở vịnh Bắc Bộ có gió đông bắc mạnh cấp 6 - 7, Bạch Long Vĩ 12 m/s kéo dài 28 obs, giạt 18 m/s. Nhiệt độ trung bình ngày giảm 3 - 4°C, ΔT_{24} ở Hà Nội: 8°C. Có 8 ngày rét đậm ở Bắc Bộ (trong đó có 4 ngày rét hại). Bắc Bộ có mưa nhiều nơi, kéo dài. Ở Trung Bộ có mưa và mưa vừa, có nơi mưa to đến rất to (ngày 11- I Tam Kỳ 93mm, Huế: 91 mm). Bắc Trung Bộ có 3 ngày rét đậm. Nhiệt độ thấp nhất ở Hà Nội: 9,4°C, Lạng Sơn: 5,7°C, Vinh: 11,6°C, Sa Pa: 2,2°C.

Đây là đợt gió mùa gây ra rét nhất trong năm ở Bắc Bộ và Bắc Trung Bộ.

- **Đợt 3 (GMĐB)** trung bình: Ngày 20- I fron lạnh ảnh hưởng yếu đến biên giới và phía đông Bắc Bộ. Ở Bắc Bộ có mưa nhỏ rải rác, Trung Bộ có mưa rải rác (ở Trung Bộ ngày 20, 21- II có mưa vừa, có nơi mưa to, Đà Nẵng 86 mm). Nhiệt độ trung bình ngày ít thay đổi. Gió đông bắc ở Bạch Long Vĩ 12 m/s, kéo dài 7 obs, giạt 18m/s.

- **Đợt 4 (GMĐB)** mạnh: Gần sáng và ngày 2- II, fron lạnh qua Bắc Bộ rồi ảnh hưởng đến tận Nam Trung Bộ và phía Tây Bắc Bộ. KKL gây ra mưa và mưa nhỏ rải

rác ở phía Đông Bắc Bộ. Bắc và Trung Trung Bộ có mưa nhiều nơi, có nơi mưa vừa, mưa to (Huế: 56 mm). Gió đông bắc ở Bạch Long Vĩ mạnh 12 đến 15 m/s kéo dài 13 obs, giạt 24 m/s, Cò Tô giạt 20 m/s. Nhiệt độ trung bình ngày giảm 2 - 4 độ, ΔT_{24} từ 5 - 8°C. T_m Hà Nội: 13,6°C, Lạng Sơn: 6,0°C, Vinh: 12,9°C.

- **Đợt 5 (GMDB)** mạnh: Đêm 18 ngày 19- II fron lạnh qua phía Đông Bắc Bộ rồi ảnh hưởng đến Trung Trung Bộ và Tây Bắc Bộ. Bạch Long Vĩ có gió đông bắc mạnh 12 - >15 m/s, giạt 20 m/s (15 obs > 12 m/s, 8 obs > 15 m/s). Bắc Bộ có mưa nhỏ rải rác, Trung Bộ có mưa, có nơi mưa vừa đến mưa to (Kỳ Anh ngày 2- II: 85mm). Nhiệt độ giảm 8 đến 10 độ. Nhiệt độ trung bình ngày giảm 3 - 4 độ. (T_m Hà Nội: 11,0°C, Lạng Sơn: 7,7°C, Vinh 13,5°C). Bắc Bộ có 3 ngày $T_{tb} < 15^\circ\text{C}$, Trung Bộ có 1 ngày.

- **Đợt 6 không khí lạnh tăng cường (KKLTC)** mạnh: ngày 27- II, KKL mạnh, ảnh hưởng đến biên giới trước 13h sau đó ảnh hưởng đến toàn Bắc Bộ và Trung Bộ gây ra mưa rải rác, riêng phía Tây Bắc Bộ có mưa vài nơi, Nam Trung Bộ ngày 01- III có nơi mưa to (Quảng Ngãi 104 mm, Tam Kỳ 68 mm) nhiệt độ trung bình ngày ở Bắc Bộ giảm 3 - 4°C, ΔT_{24} từ 7 - 9°C, không có ngày rét đậm. Bạch Long Vĩ có gió đông bắc 12 - 15 m/s, giạt 18 m/s.

- **Đợt 7 (KKLTC)** mạnh: Ngày 09- III, KKL ảnh hưởng đến Bắc Bộ và Trung Bộ, gây ra mưa và mưa nhỏ rải rác ở Bắc Bộ và Trung Bộ. Gió đông bắc ở Bạch Long Vĩ mạnh 12 - 15 m/s, giạt 22 m/s. Nhiệt độ trung bình ngày giảm 3 - 4°C, ΔT_{24} từ 7 - 9°C, T_m Hà Nội 16,9°C, Lạng Sơn: 11,9°C, Vinh : 17,7°C.

- **Đợt 8 (GMDB)** mạnh, mưa ít, không rét: Ngày 21- III, fron lạnh ảnh hưởng đến Bắc Bộ và Trung Bộ, gây ra mưa nhỏ rải rác, riêng phía Tây vài nơi. Nhiệt độ trung bình ngày giảm 2 - 3 độ. ΔT_{24} từ 6 - 7°C (T_m Hà Nội 16,2°C, Lạng Sơn 10,1°C, Vinh 17,1°C). Gió đông bắc ở Bạch Long Vĩ mạnh 12 - 15 m/s, giạt 18 m/s (ngày 17, 18, 19 và 20-III ở phía Tây Bắc Bộ, Trung Bộ có nắng nóng T_x Cửa Rào 39,4°C, gió Bạch Long Vĩ: SSE 15-18 m/s giạt 24 m/s, đợt gió mùa này kết thúc nắng nóng).

- **Đợt 9 (GMDB)** mạnh, chậm, không rét: Ngày 27- III, fron lạnh xuống Bắc Bộ và Trung Bộ. Nhiệt độ trung bình ngày giảm 4 - 5°C. Bạch Long Vĩ có gió đông bắc 12 - 15 m/s, có 2 obs 18 m/s, giạt 20 m/s. Ở Bắc Bộ và Trung Bộ có mưa, mưa rào rải rác và có nơi có dông (ngày 30-III Huế 109 mm), (Ngày 25- III Bạch Long Vĩ có gió đông nam 12 m/s).

- **Đợt 10 (GMDB)** yếu, mưa ít, không rét: fron qua Hà Nội sau 7h 03- IV. Nhiệt độ trung bình ngày giảm 1 - 2 độ, ΔT_{24} từ 4 - 6°C, ở Bắc Bộ có mưa nhỏ vài nơi, Trung Bộ có mưa nhỏ rải rác, gió đông bắc ở Bạch Long Vĩ 10 m/s (có 1 obs 12m/s).

- **Đợt 11 (GMDB)**: mạnh, không rét: Ngày 26- IV, KKL nén rãnh thấp xuống Bắc Bộ, sau đó ảnh hưởng đến Tây Bắc Bộ và Trung Trung Bộ. Nhiệt độ trung bình ngày giảm 2 - 3°C, ΔT_{24} : 5- 6°C, có nơi 10°C, T_m Lạng Sơn 17,2°C. Gió đông bắc ở Bạch Long Vĩ 12 m/s (15 obs) đến 15 m/s (7 obs), có 4 obs 18 m/s, giạt 24 m/s. Ở Bắc Bộ và Trung Bộ có mưa rào và dông, ngày 27-IV có nơi mưa to (Hà Giang 129 mm, Móng Cái 145 mm, Tam Kỳ 194 mm), (ngày 24, 25- IV Tây Bắc Bộ và một số nơi khác có nắng nóng, gió đông nam ở Bạch Long Vĩ 12 m/s), đợt KKL này kết thúc nắng nóng.

- **Đợt 12 (GMĐB)** trung bình: ngày 04-V fron lạnh xuống Bắc Bộ, rồi ảnh hưởng yếu đến Tây Bắc Bộ và Bắc Trung Bộ. Ở Bắc Bộ có mưa rào và dông rải rác, có nơi mưa to (Tiền Yên 92mm). Trung Bộ có mưa rào và dông rải rác, có nơi mưa to (Quảng Ngãi 65 mm). Bạch Long Vĩ gió đông bắc 12 m/s (3obs). Nhiệt độ trung bình ngày giảm 3 - 4 độ, ΔT_{24} : 7- 10⁰C. T_m Lạng Sơn 19,5⁰C.

- **Đợt 13 (GMĐB)** yếu: Đêm 08- V, KKL đẩy rãnh thấp xuống Bắc Bộ gây mưa, do hoạt động của rãnh thấp nên có mưa từ 05 - 9- V. Ở Bắc Bộ có mưa, có nơi có dông. Trung Bộ có mưa, có nơi có dông, có nơi mưa vừa, mưa to (Đồng Hới 75 mm). Nhiệt độ giảm yếu, T_m Lạng Sơn 15,4⁰C, Hà Nội 20,5⁰C. Bạch Long Vĩ gió đông bắc 12 m/s (2 obs).

- **Đợt 14 (GMĐB)** yếu: Ngày 18-V, KKL đẩy rãnh thấp xuống Bắc Bộ và Bắc Trung Bộ, ở Bắc Bộ có mưa rào và dông rải rác, có nơi mưa vừa, mưa to (Nho Quan 56 mm), Trung Bộ có mưa, mưa rào và dông, rải rác mưa vừa, mưa to trong các ngày 19, 20-V. Nhiệt độ trung bình ngày giảm 3- 4 độ, ΔT_{24} : 5- 10⁰C, Hà Nội 11 ⁰C, T_m Hà Nội 24,1. Bạch Long Vĩ gió đông bắc 7 m/s.

- **Đợt 15 (GMĐB)** yếu: Ngày 26-V fron lạnh yếu đẩy rãnh thấp xuống Bắc Bộ và Bắc Trung Bộ. Ở Bắc Bộ có mưa rào và dông, có nơi mưa vừa, mưa to (Hưng Yên 106 mm). Trung Bộ có mưa rào và dông rải rác, nhiệt độ trung bình ngày giảm 2 - 3 độ, ΔT_{24} giảm 5 - 8 độ, (T_m Hà Nội : 21,3⁰C ngày 29-V). Bạch Long Vĩ gió đông bắc 10 m/s.

Việc đánh giá hoạt động của gió mùa đông bắc (cũng như của gió mùa tây nam) còn có nhiều vấn đề cần trao đổi (như cường độ, phạm vi ảnh hưởng, các quá trình thời tiết xảy ra cũng như thời gian bắt đầu, kết thúc ...). Trong phạm vi bài báo này chúng tôi chỉ nêu một số nhận xét cơ bản, chắc còn nhiều vấn đề cần tranh luận, rất mong được sự tham khảo, đóng góp của đồng nghiệp để công tác tổng kết, nghiên cứu sau này tốt hơn, xin trân trọng cảm ơn.

(tiếp theo trang 17)

7. Để chuyển đổi cơ cấu và đa dạng hoá cây trồng nên sử dụng các giống ngô, khoai lang và sắn, giống nhập nội có thời gian sinh trưởng thích hợp để gieo trồng trên đất 3 lúa hoặc 2 lúa bắp bền vững, đất đồi gò để nâng cao năng suất và sản lượng cây màu lương thực cho các tỉnh ven biển Miền Trung. Thời vụ gieo trồng những cây trồng này dựa vào ngày bắt đầu và kết thúc mùa mưa, ngày tích lũy mưa đầu mùa và cuối mùa.

Đặc điểm của khí hậu và thiên tai các tỉnh ven biển Miền Trung rất phức tạp, đa dạng và có sự không đồng nhất về khí hậu nông nghiệp giữa các tỉnh. Vì vậy, để phục vụ tốt hơn cho sản xuất nông lâm nghiệp của các tỉnh ven biển Miền Trung cần được tiếp tục đầu tư nghiên cứu cụ thể và chi tiết những vấn đề về khí tượng nông nghiệp và chuyển đổi cơ cấu cây trồng né tránh thiên tai cho từng tỉnh cụ thể thì giá trị ứng dụng sẽ cao hơn.